

สยามกับการล่าอาณานิคมสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453)
Siam and Colonization: King Rama V Reign (1868 – 1910 A.D.)

พ.ต.อ.ดร.ศักดิ์ภัท¹ เชาวนลักษณ์สกุล และ ผศ.ดร.สุภัทรา อำนวยสวัสดิ์²
Sakdipat Chaovaluksakul¹ and Supatra Amnuaysawasdi²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บริบททางการเมือง สมัยรัชกาลที่ 5 ต่อการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส และ (2) การปรับตัวตลอดจนยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสยามสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมของอังกฤษและฝรั่งเศส

ผลการวิจัยพบว่า *ประการแรก* บริบททางการเมืองของสยามสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นอยู่ท่ามกลางการแข่งขันการล่าอาณานิคมทั้งจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส และสยามได้เข้าสู่กระแสทุนนิยมโลกนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ภายใต้สนธิสัญญาเบาริง จากปัจจัยทางเศรษฐกิจในความต้องการสะสมทุนมาเป็นตัวกำหนด ทำให้ต้องปรับตัวเข้าสู่การรัฐแบบสากลและอิทธิพลของอังกฤษ เปลี่ยนแปลงจากรัฐจารีตเป็นรัฐรวมศูนย์หรือรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ขณะนั้นอำนาจรัฐและอำนาจเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศตกอยู่ในมือกลุ่มขุนนาง จึงดำเนินการแย่งชิงอำนาจรัฐจากกลุ่มขุนนางและสลายกลุ่มการเมืองภายใน จากนั้นพระองค์ได้ขยายอำนาจในการปกครองออกไปสู่ดินแดนรอบนอกหรือประเทศราชของสยาม เพื่อดูคับขันทรัพยากรของประเทศราช โดยร่วมมือกับอังกฤษและเข้าแย่งชิงพื้นที่ในลาวและเขมรกับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส *ประการที่สอง* การปรับตัวของสยามและยุทธศาสตร์ที่ใช้กับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น นอกจากจะใช้ยุทธวิธีทั้งการรุกและยังใช้วิธีการรับทางการเมือง เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด และพยายามสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจระหว่างประเทศจักรวรรดินิยมทั้งสอง นอกจากนี้ยังใช้สถานการณ์การเมืองขณะนั้นมาสร้างวาทกรรมให้เป็นประโยชน์กับสยามโดยใช้คำว่า “สยามถูกรุกรานจากชาติจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส” ทำให้เกิดวาทกรรมคู่ตรงข้ามคำว่า “การเสียดินแดนของสยามต่อจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส” อันเป็น “เทคนิควิทยาการของวาทกรรม” จากกระบวนการดังกล่าวของวาทกรรม ถือว่าเป็น “การกระทำทางการเมือง” หรือวิธีการทางการเมืองของสยามที่นำมาใช้ต่อประเทศราช เพื่อสร้างความชอบธรรมในการรุกรานประเทศราช และผลจาก”วาทกรรมถูกรุกราน”นี้ ได้ใช้ผ่านภาคการปฏิบัติต่างๆ เช่น การร่วมมือกันระหว่างสยามกับอังกฤษที่ต้องการดูคับขันทรัพยากร และผลประโยชน์มหาศาลจากเหล่าประเทศราช ดังนั้น การควมรวบประเทศราช โดยรอบสยามเข้ามาเป็นรัฐชาติสยามนั้น ถือว่าเป็นการล่าอาณานิคมเช่นเดียวกับการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษนั่นเอง แต่เป็นเพียงการล่าอาณานิคมภายในของสยาม (Internal Colonialism) ดังนั้นยุทธศาสตร์สำคัญของสยามคือการปรับตัวจากรัฐที่ถูกล่าอาณานิคม มาเป็นรัฐที่เข้าร่วมแย่งชิงล่าอาณานิคมกับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส

คำสำคัญ: การล่าอาณานิคม, จักรวรรดินิยม, รัชกาลที่ 5

Abstract

The purpose of this research is to study 1) Political context in King Rama V Reign to the British and French imperialism colonization and 2) Adaptation and political strategists of Siam in King Rama V Reign to the British and French imperialism colonization. The research findings were as follows: (1) Siam among competition between British and French imperialism colonization, at that time, Siam had been a capitalist world since King Rama IV Reign by Bowring Treaty. As a result of the economic factors that are important to determine the

¹ รองผู้บังคับบัญชาตำรวจภูธร จังหวัดแม่ฮ่องสอน

² อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

capital requirements which push Siam had to adapt to the universal state for demands of British global capitalism. Siam modified from the conservative state to centralized state or absolute monarchy state. However while the state power and the international trade power are in the aristocrat hands, King Rama V must complete usurpation of state power from a group of nobles as a political breakdown within Siam. After wards, he had the power to rule out expanding into territories outside the Kingdom of Siam to absorb resources by partnering with the British and beaten in Laos also Cambodia with French imperialism. (2) Adaptation and political strategists of Siam in King Rama V Reign to the British and French imperialism colonization by using tactical offense and diplomatic negotiations. It is slacken tension and trying to create a balance of power between the two imperialist countries. This is an intelligent strategy of Siam. It also takes time to build a political discourse that is beneficial to Siam which are “Siam was invaded by the British and French imperialism” and “The loss of Siam territory to British and French imperialism”. It is “Technical knowledge of discourse” and “Political action” or how political Siam applied to the settlement to justify the invasion. The after math is the “discourse has been invaded” use through various practices such collaboration between Siam and British want to absorb resources and the enormous benefits of these settlement. Therefore, the merger that is surrounding state of Siam is considered colonialism as well as the colonization of British imperialism itself called “Internal Colonialism”. Consequently, the important strategic of Siam is an adaptation of the colonial state. Siam is participating in a race against British and French imperialism colonization.

Keyword: imperialism, colonization, King Rama V

บทนำ

การปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 17 (Industrial Revolution) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงยุโรปจากสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมอุตสาหกรรม นำไปสู่การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ การเมืองระหว่างประเทศ (International Politic and Economic System) ทำให้ยุโรปมีอำนาจเหนือกว่าภูมิภาคอื่นในโลก และแผ่ขยายเข้าครอบงำโลกในรูปแบบ “อาณานิคม” (Colony) จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้ชาติในยุโรปเจริญก้าวหน้าอย่างมาก และมีความต้องการวัตถุดิบจำนวนมาก สำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรมที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเกิดการแข่งขันกันหาตลาดเพื่อระบายสินค้าที่ผลิตจากโรงงาน อุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก และเป็นการแสวงหากำไรที่ไม่สามารถแสวงหาจากชาติยุโรปด้วยกันได้ เนื่องจากมีความเจริญทัดเทียมกัน และถูกปิดกั้นด้วยอาณาเขตรัฐและอธิปไตยรัฐที่เกิดขึ้นตามสนธิสัญญาเวสฟาเลีย ด้วยเหตุนี้เองทำให้ประเทศในยุโรปต้องมองหาประเทศนอกยุโรป

กล่าวโดยสรุป การขยายอำนาจของชาติยุโรป มีแรงจูงใจจากความต้องการทางเศรษฐกิจ ในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติมาป้อนโรงงานอุตสาหกรรมของตน และเพื่อหาตลาดสำหรับระบายสินค้า นอกจากนี้บรรดาชาติยุโรปก็มีความจำเป็นต้อง “สถาปนาอำนาจทางการเมือง” เพื่อเป็นหลักประกันความ

มั่นคง ในการครอบครองทรัพยากรธรรมชาติของตน ภายใต้ภาพกรรม “เพื่อช่วยเหลือสร้างความเจริญให้กับชาติในภูมิภาคอื่น” (ธนาสฤษฎ์ สตะเวทิน, 2552, หน้า 18 – 21) อันเป็นที่มาของการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก

ลัทธิการล่าอาณานิคม (Colonialism) ของชาติตะวันตกได้แพร่กระจายไปทั้งในทวีปเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา และสิ่งที่ทำให้ลัทธิอาณานิคมมีความชอบธรรมในการใช้กำลังเข้ายึดประเทศอื่นมาเป็นเมืองขึ้นหรือรัฐในอารักขา ก็คือ การขอเจริญไมตรีและการค้าขาย การล่าอาณานิคมจึงเป็นผลต่อเนื่องจากการสร้างความมั่งคั่งให้แก่ชาติด้วยการค้าหรือลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) นั่นเอง กรณีดังกล่าวเป็นการร่วมมือของนายทุนกับกองเรือหรือกองทัพของกษัตริย์ กองทัพเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปิดประตูค้าขายกับประเทศต่างๆ ประเทศที่อ่อนแอกว่าและล่าสมัย ก็ต้องตกเป็นเมืองขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง เสนินได้สรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า “ลัทธิการล่าอาณานิคม” คือจุดสูงสุดของลัทธิทุนนิยม ประเทศที่ใช้ระบบทุนนิยมก็ต้องการจะซื้อสินค้าหรือทรัพยากรในราคาถูกมาเป็นปัจจัยการผลิต และนอกจากนี้ยังต้องการขยายตลาดในการกระจายสินค้าที่ผลิตได้ จึงใช้วิธีการขยายอาณาจักรด้วยการใช้ลัทธิจักรวรรดินิยมด้วยการล่าอาณานิคม (ลิขิต ธีรเวคิน, 2551)

สำหรับรัฐสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 สยามก็ตกอยู่ภาย

ได้การแข่งขันจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกโดยเฉพาะ อังกฤษและฝรั่งเศส นับตั้งแต่สยามเปิดรับทุนนิยมโลกอังกฤษ ภายใต้สนธิสัญญาเบาริง ในสมัย รัชกาลที่ 4 (กุลลดา เกษบุญชู มีดี, 2540) อันส่งผลถึงรัชสมัยของพระองค์ พระองค์ได้พยายาม ใช้มาตรการผ่อนปรน 3 ประการ คือ ประการแรก ใช้ยุทธศาสตร์ ทางทหารในการถ่วงดุลอำนาจ (Balance of Power) กับชาติ มหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษกับฝรั่งเศสและพยายาม พัฒนาปรับปรุงประเทศให้เป็นรัฐสมัยใหม่แบบตะวันตก และใช้ ความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ ให้สยามเป็นรัฐกันชนระหว่าง สองมหาอำนาจอังกฤษและฝรั่งเศส (ศักดิ์ทิพ เขาวนลักษณ์สกุล, 2557) จึงเป็นเหตุให้พระองค์ต้องเร่งในการปักปันเขตแดนให้ ชัดเจนตามแบบอย่างรัฐสมัยใหม่ที่ต้องมีเส้นเขตแดนกำหนด อาณาเขตโดยใช้แผนที่กำหนดเช่นเดียวกับชาติตะวันตก และ ด้วยเหตุนี้เองสยามจึงเกิดข้อพิพาทกับมหาอำนาจอังกฤษ ทาง ด้านเหนือและด้านใต้กับด้านตะวันตกของสยาม เนื่องจาก อังกฤษสามารถ ยึดครองพม่าได้ ทำให้เขตแดนอังกฤษมาติดกับ ประเทศราชของสยาม ด้านตะวันออก และตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ติดกับเขมรและเวียดนาม ถูกยึดครองโดยฝรั่งเศส ทำให้สยาม เกิดข้อพิพาทกับมหาอำนาจฝรั่งเศสด้วยเช่นกัน

จากการพิพาทเรื่องเขตแดนดังกล่าวกับจักรวรรดินิ ยมอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งแข่งขันกันล่าอาณานิคมนั้น เพ็ญศรี ตึก (2527) ได้สรุปว่า สยามได้เสียดินแดนให้แก่จักรวรรดินิ ยม อังกฤษและฝรั่งเศส ดังนี้

1. การเสียดินแดนให้แก่อังกฤษและฝรั่งเศสใน ช่วงแรก พ.ศ. 2410-2436 (ค.ศ.1867-1893) ดังนี้ ครั้งที่ 1 สยามเสียเขมรส่วนนอกให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2410 (ค.ศ.1867) ครั้งที่ 2 สยามเสียแคว้นสิบสองจุไทยให้ฝรั่งเศส พ.ศ.2431 (ค.ศ. 1888) ครั้งที่ 3 สยามเสียหัวเมืองเงี้ยวทั้งห้าและหัวเมืองกระเหรี่ยง ตะวันออกให้อังกฤษ พ.ศ.2435 (ค.ศ.1892) และครั้งที่ 4 สยามเสียดินแดนบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส พ.ศ.2436 (ค.ศ.1893)

2. การเสียดินแดนให้อังกฤษและฝรั่งเศส ช่วงหลัง พ.ศ. 2446 – 2452 (ค.ศ.1903 -1909) ครั้งที่ 1 สยามเสียฝั่ง ขวาของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส พ.ศ.2446 (ค.ศ.1903) ครั้งที่ 2 สยามเสียเขมรส่วนใน(มณฑลบูรพา)ให้ฝรั่งเศส พ.ศ.2449 (ค.ศ. 1906) และครั้งที่ 3 สยามเสียรัฐไทบุรี กลันตัน ตรังกานุ และ ปะลิสให้อังกฤษ พ.ศ. 2451 (ค.ศ.1908)

การเสียดินแดนของสยามดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นชุดความคิดหรือวาทกรรมของสยาม ที่ว่า “การ ยอมเสียผลประโยชน์ส่วนน้อย เพื่อรักษาสถียรภาพส่วน สำคัญของสยาม” ก็เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมือง ใน การเข้าแย่งชิงพื้นที่หรือขยายอาณาเขตดินแดนของสยามกับ

จักรวรรดินิยมาอังกฤษและฝรั่งเศส ในพื้นที่ประเทศราชของ สยาม โดยมีเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดในการสร้างความมั่งคั่งให้ กับสยามสมัยนั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึง การปรับ ตัวของสยาม ตลอดจนยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสยามต่อการ ล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมาอังกฤษและฝรั่งเศสในขณะนั้น

กรอบแนวคิดและการเกี่ยวข้องของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แนวคิด ระเบียบ โลก รัฐ การสร้างรัฐชาติ มาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ของสยามใน การต่อต้าน แย่งชิง พื้นที่ กับจักรวรรดินิยมาอังกฤษและฝรั่งเศส เพื่อขยายอาณาเขต ดินแดนในส่วนประเทศราชของสยาม อัน ถือได้ว่าเป็นการล่าอาณานิคมภายในของสยาม โดยใช้วาทกรรม ตามแนวคิดของฟูโกต์ว่า “สยามถูกจักรวรรดินิยมาคุกคามแย่งชิง ดินแดน” และนำทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มาเป็น ยุทธศาสตร์การตอบโต้กับจักรวรรดินิยมาคือทฤษฎี เดตอง (detente) เพื่อลดและผ่อนคลายความตึงเครียดและใช้ยุทธวิธี การสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจ ระหว่างมหาอำนาจทั้งสองได้ อย่างสมดุล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษาบริบททางการเมือง สมัย รัชกาลที่ 5 ต่อการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมาอังกฤษและ ฝรั่งเศส (2) เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวตลอดจนยุทธศาสตร์ ทางการเมืองของสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 ต่อการล่าอาณานิคม จักรวรรดินิยมาอังกฤษและฝรั่งเศส

สมมติฐานการวิจัย

เมื่อสยามเชื่อมต่อกับทุนนิยมโลก เศรษฐกิจจึงเป็น ตัวกำหนดให้สยามต้องปรับตัวต่อการล่าอาณานิคมของ จักรวรรดินิยมาอังกฤษและฝรั่งเศส จากการเป็นรัฐที่ถูกล่า อาณานิคมมาเป็นรัฐที่เข้าร่วมแย่งชิงพื้นที่ขยายอาณาเขตในการ ล่าอาณานิคมภายในประเทศราชกับจักรวรรดินิยมาอังกฤษ และ ฝรั่งเศส

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง สยามกับการล่าอาณานิคม สมัย รัชกาลที่ 5 นี้ มีขอบเขตศึกษาเฉพาะช่วงรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411 – 2453/ค.ศ.1868 - 1910) ต่อการล่าอาณานิคมของ จักรวรรดินิยมาอังกฤษ และฝรั่งเศส เพื่อทราบบริบททาง การเมืองในสมัยนั้น ตลอดจนการปรับตัวทางการเมืองของสยาม ใน การตั้งรับและรุกต่อการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมาอังกฤษ และฝรั่งเศส

นิยามศัพท์เฉพาะ

การล่าอาณานิคม หมายถึง การล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสต่อสยาม ในสมัยรัชกาลที่ 5 การล่าอาณานิคมภายใน หมายถึง การล่าอาณานิคมของสยามในการแย่งชิงพื้นที่ประเทศราชกับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส ในสมัยรัชกาลที่ 5

กระบวนการเข้าสู่สากลรัฐของสยาม หมายถึง กระบวนการที่ทุนนิยมโลกอังกฤษได้ตั้งรัชกาลที่ 5 เข้าสู่กระบวนการสะสมทุนและการบูตริต อันนำไปสู่การสร้างรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือรัฐรวมศูนย์ เพื่อควบคุมทรัพยากรเข้าสู่ส่วนกลาง

บททวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมวรรณกรรมที่สำคัญและเกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการศึกษา อาทิ งานของ Ramsay (1971) เรื่อง “The Development of a Bureaucratic Polity: The Case of Northern Siam” พบว่าการควมรวมล้านนาเข้ามาเป็นรัฐสยามก็เป็นวิธีการเดียวกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษกระทำต่ออินเดีย ผู้วิจัยสรุปได้ว่าสยามก็เป็นผู้ล่าอาณานิคมด้วยเช่นกัน ในขณะที่ Maurel (ดวงเพ็ญ พันธธุสส์, 2516) ศึกษาเรื่อง “ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับกรุงสยาม” กล่าวถึงการแย่งชิงพื้นที่เขมรและลาวของฝรั่งเศสกับสยาม และอ้างว่าสยามได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสยามอังกฤษ และฝรั่งเศส มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ภาพอุปสามเหลี่ยม สำหรับ สุวิทย์ พักขาว (2519) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ร.ศ.112- 126” โดยอธิบายถึงช่วงเวลานั้นไทยกับฝรั่งเศส ได้เข้าแย่งชิงพื้นที่เขมร สิบสองจุไท ลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่าสยามใช้ทั้งยุทธศาสตร์ทั้งการทหารและการทูตเพื่อให้ได้มาซึ่งดินแดน นอกจากนี้ เพ็ญศรี ตึก (2527) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การต่างประเทศกับเอกราชและอำนาจอธิปไตยของไทย” เนื้อหากล่าวถึง ข้อพิพาทของสยามกับฝรั่งเศส ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลอดจนถึงสนธิสัญญาที่อังกฤษทำกับฝรั่งเศส ที่ทั้งสองมหาอำนาจยอมรับให้สยามเป็นรัฐกันชนของทั้งสองมหาอำนาจ สำหรับงานศึกษาของ กุลลดา เกษบุญชู มีดี (2549) เรื่อง “ทุนนิยมอังกฤษกับเอเชียตะวันออก” พบว่าพลังที่อยู่เบื้องหลังการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษ คือระบบทุนนิยม ซึ่งการล่าอาณานิคมเป็นเพียงมิติมีนัยสำคัญ ของการทำงานของทุนนิยมอังกฤษ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อสยามเชื่อมต่อกับทุนนิยมโลกอังกฤษ จึงกลายเป็นประเทศบริวารของทุนนิยมอังกฤษ ที่พยายามควบคุม ขูดรีดทรัพยากรจากประเทศชายขอบหรือประเทศราชเพื่อประเทศแม่ เช่น กรณี

ไม้สักของประเทศราชล้านนา

สำหรับ Foucault กล่าวว่า วาทกรรม คือข้อความที่ถูกพูด เขียน เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในสังคม ยุคใดยุคหนึ่ง ซึ่งกำกับด้วยกรอบความรู้ ความเข้าใจของสังคมยุคนั้นๆ และการไหลเวียนของข้อความ ส่งผลให้เกิดปฏิบัติการทางสังคม โดยปฏิบัติการเชิงอำนาจทางวาทกรรม กับปฏิบัติการทางสังคม เป็นสิ่งที่คำนวณสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อสร้างอัตลักษณ์ ของถ้อยคำชุดหนึ่งขึ้นในสังคม อำนาจวาทกรรมเป็นการช่วงชิงการนำในการกำหนดกฎเกณฑ์ ระบบ ระเบียบ และการสร้างองค์กรต่างๆ เพื่อเข้าครอบงำครอบครอง

กล่าวโดยสรุป เมื่อสยามได้เชื่อมต่อกับทุนนิยมโลก ทำให้สยามต้องเร่งปรับระบบและนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจโลก โดยเปลี่ยนระบบการผลิตเพื่อสนองตอบต่อตลาดโลก รัฐซึ่งเป็นเครื่องมือครอบงำของชนชั้นปกครองจึงใช้รัฐเป็นองค์กรของการใช้วิธีการทางการเมืองเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจการค้าให้ขยายตัวขึ้นหรือการสะสมทุนนั่นเอง ทำให้สถาบันกษัตริย์แข็งแรงขึ้น ดังนั้นพลังทางเศรษฐกิจจึงเป็นตัวกำหนดให้รัฐใช้อำนาจรัฐ ปฏิบัติการขยายพื้นที่ ไปยังประเทศราชโดยรอบรัฐสยาม เพื่อขยายการผลิตและควบคุมดูแลทรัพยากรจากประเทศราช โดยการสร้างวาทกรรมทางการเมืองขึ้น เพื่อปกป้องประเทศราชจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเอกสารทั้งภายในและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของสยาม ในการควมรวมประเทศราช ไม่ว่า จะเป็น ล้านนา หรือ การรุกเข้าแย่งชิงพื้นที่ ประเทศราชล้านช้าง หลวงพระบาง และ เขมรกับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น เกิดจากการที่รัฐสยามได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยมโลก ซึ่งมีจักรวรรดินิยมอังกฤษเป็นแกนกลาง ทำให้รัฐสยามในฐานะรัฐบริวาร ต้องทำการปรับตัวเข้าสู่การเป็นสากลรัฐและทุน เพื่อสนองตอบต่อข้อเรียกร้องของโครงสร้างอำนาจโลกหรือทุนนิยมโลก อันเอื้อต่อการสะสมทุนและการบูตริตประเทศกึ่งบริวารหรือประเทศราช โดยมีกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของจักรวรรดินิยมนั่นเอง ส่วนยุทธศาสตร์ที่สยามใช้กับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น นอกจากจะใช้ยุทธวิธีทั้งการรุกคือทางทหารแล้ว ยังใช้วิธีการรับทางทูตโดยใช้วิธีเจรจา เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด

และยังพยายามสร้างให้เกิดดุลยภาพแห่งอำนาจระหว่างประเทศจักรวรรดินิยมทั้งสอง โดยใช้สถานการณ์การเมืองขณะนั้นมาสร้างวาทกรรมให้เป็นประโยชน์กับสยาม เพื่อสร้างความชอบธรรมในการรุกรานประเทศราช ดังนั้นการควมรวประเทศราชโดยรอบสยามเข้ามาเป็นรัฐชาติสยามนั้น ก็ถือว่าเป็นการล่าอาณานิคมเช่นเดียวกับการล่าอาณานิคม ของจักรวรรดินิยมอังกฤษนั่นเอง แต่เป็นเพียงการล่าอาณานิคมภายในของสยาม โดยใช้ยุทธศาสตร์หลักของสยามคือการปรับตัวจากรัฐที่ถูกล่าอาณานิคม มาเป็นรัฐที่เข้าร่วมแย่งชิงล่าอาณานิคมกับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส

การอภิปรายผล

เมื่อสยามเข้าเชื่อมต่อกับทุนนิยมโลกอังกฤษ อันถือเป็นโครงสร้างอำนาจโลกขณะนั้นสยาม จึงจำเป็นต้องปรับตัวโดยการปรับโครงสร้างรัฐจากรัฐจารีตมาเป็นรัฐสมัยใหม่เพื่อสนองตอบต่อทุนนิยมโลกอังกฤษหรือโครงสร้างอำนาจโลก ในการต้องการสะสมทุนและชุดรีดประเทศราชโดยรอบ อันเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญของสยาม ส่วนยุทธศาสตร์ที่สยามใช้กับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น นอกจากจะใช้ยุทธวิธีทั้งการรุกคืบทางทหารแล้ว ยังใช้วิธีการรับทางการทูตโดยใช้วิธีเจรจา เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด และยังพยายามสร้างให้เกิดดุลยภาพแห่งอำนาจระหว่างประเทศจักรวรรดินิยมทั้งสอง นับเป็นยุทธศาสตร์ที่ชาญฉลาดของสยาม นอกจากนี้ยังใช้สถานการณ์การเมืองขณะนั้นมาสร้างวาทกรรมให้เป็นประโยชน์กับสยามโดยใช้คำว่า “สยามถูกรุกรานจากชาติจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส” ทำให้เกิดวาทกรรมคู่ตรงข้ามคำว่า “การช่วยเหลือป้องกันการรุกรานของสยามต่อจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส” อันเป็น “เทคนิควิทยาการของวาทกรรม” จากกระบวนการดังกล่าวของวาทกรรม ถือว่าเป็น “การกระทำทางการเมือง” หรือวิธีการทางการเมืองของสยามที่นำมาใช้ต่อประเทศราช เพื่อสร้างความชอบธรรมในการรุกรานประเทศราช และผลจาก”วาทกรรมถูกรุกราน”นี้ ได้ใช้ผ่านภาคการปฏิบัติต่างๆ เช่น การร่วมมือกันระหว่างสยามกับอังกฤษที่ต้องการดูดซับทรัพยากร และผลประโยชน์มหาศาลจากเหล่าประเทศราช ดังนั้นการควมรวประเทศราช โดยรอบสยามเข้ามาเป็นรัฐชาติสยามนั้น ก็ถือว่าเป็นการล่าอาณานิคมเช่นเดียวกับการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษนั่นเอง แต่เป็นเพียงการล่าอาณานิคมภายในของสยาม (Internal Colonialism) ดังนั้นยุทธศาสตร์สำคัญของสยามคือการปรับตัวจากรัฐที่ถูกล่าอาณานิคม มาเป็นรัฐที่เข้าร่วมแย่งชิงล่าอาณานิคมกับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส

บริบททางการเมืองของสยาม นับตั้งแต่สยามเริ่มเปิด

รับทุนนิยมโลกอย่างเป็นทางการ จากการทำสนธิสัญญาเบาริงในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ส่งผลถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะความต้องการการการสะสมทุนได้กลายเป็นเหตุผลสำคัญยิ่ง ต่อการที่พระองค์จำเป็นต้องปรับโครงสร้างรัฐสยามจากรัฐจารีต มาเป็นรัฐชาติสมัยใหม่เช่นเดียวกับชาติตะวันตก เพื่อเป็นการนำสยามประเทศเข้าสู่ความเป็นสากลรัฐ ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวก็เป็นการตอบสนองข้อเรียกร้องของโครงสร้างอำนาจโลก ที่มีจักรวรรดินิยมอังกฤษเป็นแกนกลาง พระองค์ได้ทรงแก้ปัญหภายในรัฐสยามก่อน เพราะทรงเห็นว่าป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของสยาม เนื่องจากว่าอำนาจรัฐและอำนาจเศรษฐกิจการค้ำระหว่างประเทศของสยามขณะนั้น ตกอยู่ในมือกลุ่มขุนนาง ดังนั้นพระองค์จึงดำเนินการสลายกลุ่มขุนนางซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองภายในสำคัญของรัฐสยาม เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองและทำให้สถานะของพระองค์แข็งแกร่งขึ้น จากนั้นพระองค์ก็นำรัฐสยามเข้าร่วมมือกับพลังเศรษฐกิจโลกหรือทุนนิยมอังกฤษ โดยมีสยามเป็นประเทศบริวารของโครงสร้างอำนาจโลก โดยการแสวงหารายได้จากภาษีอากร อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำให้เกิดรัฐรวมศูนย์หรือรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนดินแดนภายนอกในส่วนประเทศราชของสยาม ทั้งด้านหัวเมืองล้านนาและหัวเมืองทางใต้พระองค์ก็สามารถประสานประโยชน์กับทุนนิยมอังกฤษได้สำเร็จ โดยการทำให้อังกฤษยอมรับล้านนาเป็นอาณาเขตของสยาม ซึ่งถือว่าทุนนิยมอังกฤษสนับสนุนสยามในการควมรวล้านนา และทำให้ทุนนิยมอังกฤษกลายเป็นเหมือนหุ้นส่วนทางการเมืองกับสยาม โดยสยามเป็นเอเยนต์ของทุนนิยมโลกอังกฤษ ในการดูดซับ ชุดรีดทรัพยากรป่าไม้ของประเทศราชล้านนา ฉะนั้นอังกฤษจึงกลายเป็นมหาพันธมิตรในความเห็นของสยามในขณะนั้น เพราะการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของสยามกลายเป็นการขยายดินแดนไปสู่รอบนอกในส่วนประเทศราชของสยาม โดยการสนับสนุนจากทุนนิยมอังกฤษ และสิ่งที่สร้างความมั่นใจในความเป็นมหามิตรของทุนนิยมอังกฤษที่จะช่วยเหลือพระองค์คือการทำสนธิสัญญาลับระหว่างอังกฤษกับสยามที่มีข้อตกลงว่าหากสยามได้รับการรุกรานจากต่างชาติ อังกฤษมีพันธะที่จะช่วยเหลือทางทหารกับสยาม ซึ่งสัญญานี้สยามต้องแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ ที่อังกฤษต้องการมีอิทธิพลเหนือหัวเมืองทางใต้ของสยามตั้งแต่ประจวบคีรีขันธ์ลงไป ความมั่นใจนี้เองที่ทำให้สยามเข้าทำการแย่งชิงพื้นที่ในลาว ตลอดจนถึงดินแดนฝั่งขวาและฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงกับฝรั่งเศส ซึ่งน่าเชื่อว่าสยามทราบถึงนโยบายของอังกฤษ ที่ต้องการให้สยามเป็นรัฐกันชนระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศส จึงเร่งขยายดินแดนเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว (ผู้วิจัย)

กล่าวโดยสรุป การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของสยาม

ในการควบรวมประเทศราช ไม่ว่าจะเป็น ล้านนา หรือการรุกเข้าแย่งชิงพื้นที่ ประเทศราชล้านช้างหลวงพระบาง และเขมรกับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ผู้วิจัย พบว่าเกิดจากการที่รัฐสยามได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยมโลก ซึ่งมีจักรวรรดินิยมอังกฤษเป็นแกนกลาง ทำให้รัฐสยามในฐานะรัฐบริวาร ต้องทำการปรับตัวเข้าสู่การสากลรัฐและทุน เพื่อสนองตอบต่อข้อเรียกร้องของโครงสร้างอำนาจโลกหรือทุนนิยมโลก อันเอื้อต่อการสะสมทุนและการขูดรีดประเทศกึ่งบริวารหรือประเทศราช โดยมีกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของจักรวรรดินิมนั่นเอง

ในส่วนการปรับตัวและยุทธศาสตร์ของสยาม ในสมัยรัชกาลที่ 5 สยามได้พยายามสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจและนโยบายผ่อนคลายนความตึงเครียด กับทั้งจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส โดยสยามได้เข้าร่วมกับจักรวรรดินิยมอังกฤษเพื่อให้เกิดดุลในอำนาจของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ต่อการแข่งขันการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส สยามก็ใช้โอกาสนี้ในการขยายดินแดนเข้าไปในส่วนรัฐชายขอบหรือประเทศราชของสยามด้วยเช่นกัน เพื่อธำรงรักษาความอยู่รอดปลอดภัยของรัฐสยาม โดยผ่านกลไกของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือ ระบบดุลยภาพแห่งอำนาจ ด้วยการปรับโครงสร้างรัฐจากรัฐจารีตเป็นรัฐสมัยใหม่ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อให้เกิดภาวะเท่าเทียมหรือใกล้เคียงในฐานะรัฐตามสนธิสัญญาเวสฟาเลีย นอกจากนี้สยามได้พยายามสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจในสัมพันธ์ภาพอุปสามเหลี่ยมขึ้นมาระหว่าง สยาม อังกฤษ และฝรั่งเศส โดยสยามได้กำหนดให้ฝรั่งเศสเป็นศัตรูหลักของสยาม ดังนั้นสยามจึงหันไปเลือกร่วมมือกับอังกฤษเพื่อต้องการถ่วงดุลอำนาจกับฝรั่งเศส ขณะเดียวกันอังกฤษก็จะพยายามไม่ให้สยามไปร่วมมือกับฝรั่งเศส แต่ในส่วนฝรั่งเศสในเกมนั้น ไม่สามารถป้องกันให้สยามไปร่วมมือกับอังกฤษได้ ดังนั้นในเกมนี้อังกฤษสามารถสร้างอำนาจในการต่อรองเหนือสยามได้มากกว่าฝรั่งเศส ดังนั้นเมื่อสยามได้มีสัญญาฉบับกับอังกฤษ ที่ จะได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากอังกฤษกรณีสยามถูกรุกราน ทำให้สยามมีท่าทีก้าวร้าวต่อฝรั่งเศสในการเข้าไปแย่งชิงพื้นที่กับฝรั่งเศสในลาวและเขมร จนเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ต่อกรณีนี้ปรากฏว่าอังกฤษไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องต่อความขัดแย้งนี้ แต่กลับใช้เหตุการณ์นี้ร่วมมือกับฝรั่งเศสจนบรรลุข้อตกลงสนธิสัญญากับฝรั่งเศส โดยยอมรับให้สยามเป็นรัฐกึ่งชนระหว่างกัน โดยไม่มีสยามเข้ามามีส่วนร่วมในสนธิสัญญานี้แต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุป ในด้านการปรับตัวของสยามและยุทธศาสตร์ที่ซีกกับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น ผู้วิจัย พบว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่ชาญฉลาดของสยาม โดยเฉพาะวาทกรรมที่สยามใช้คำว่า “สยามถูกรุกรานจากชาติจักรวรรดินิยม

อังกฤษและฝรั่งเศส” ทำให้เกิดวาทกรรมคู่ตรงข้ามคำว่า “การเสียดินแดนของสยามต่อจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส” ดังชุดความคิดของเพ็ญศรี ติก ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นความสำคัญของปัญหาการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งฟูโกต์ เรียกว่า “เทคนิควิทยาการของวาทกรรม” (technologies of the self) (Foucault, 1978, pp. 16-49) จากกระบวนการดังกล่าวของวาทกรรม ถือว่าเป็น “การกระทำทางการเมือง” หรือวิธีการทางการเมืองของสยามต่อประเทศราช เพื่อสร้างความชอบธรรมในการรุกรานประเทศราชให้กับระบบทุนนิยมโลก และสยามในฐานะรัฐบริวาร และผลจาก “วาทกรรมถูกรุกราน” นี้ที่ผ่านภาคการปฏิบัติต่าง ๆ เช่นการร่วมมือกันระหว่างสยามกับอังกฤษที่ต้องการดูดซับทรัพยากร และผลประโยชน์มหาศาลจากเหล่าประเทศราช ดังนั้นการควบรวมประเทศราชโดยรอบสยามเข้ามาเป็นรัฐชาติสยามนั้น ถือว่าเป็นการล่าอาณานิคม (Colonialism) เช่นเดียวกับการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษนั่นเอง เพราะเป็นการขยายดินแดนอาณาเขตของสยามไปยังดินแดนประเทศราชล้านนา ล้านช้าง และมลายู ก็ถือว่าเป็นการสถาปนา แสวงหาประโยชน์ จากการธำรงรักษา ได้มาซึ่งการขยายดินแดน ในดินแดนประเทศราช จากประชากรของประเทศราชซึ่งเป็นอีกดินแดนหนึ่ง อันหมายถึงการล่าอาณานิคมนั่นเอง แต่เป็นเพียงการล่าอาณานิคมภายในของสยาม (Internal Colonialism) ดังนั้นยุทธศาสตร์สำคัญของสยามคือการปรับตัวจากรัฐที่ถูกล่าอาณานิคม มาเป็นรัฐที่เข้าร่วมแย่งชิงล่าอาณานิคมกับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ แม้ว่าจะพบรัฐสยามได้ปรับตัวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอำนาจโลกหรือทุนนิยมโลกได้ และสามารถไขยุทธศาสตร์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเข้ามาต่อสู้ ต่อรอง จนสามารถเปลี่ยนจากผู้ถูกล่าอาณานิคมมาเป็นผู้ล่าอาณานิคมร่วมกับจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม แม้รัฐชาติสยามจะยืนยงมาถึงปัจจุบัน แต่สิ่งหนึ่งที่นำมาศึกษาวิจัยต่อไปคือความรู้สึก ของคนในชาติในส่วนที่เป็นประเทศราชเดิมทั้งหัวเมืองเหนือ อีสาน หัวเมืองใต้ ได้มีความรู้สึกของความเป็นชาวสยามหรือชาวไทยปัจจุบันหรือไม่ หรือยังมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นประชากรของประเทศราชเดิมอยู่ ซึ่งจะต้องมีการศึกษาวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

กุลลดา เกษบุญชู มัด. (2540). *สนธิสัญญาเบาริ่งและการปฏิวัติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กุลลดา เกษบุญชู มัด. (2545). *วิวัฒนาการรัฐอังกฤษ ฝรั่งเศส ในกระแสเศรษฐกิจโลก จากระบบพิวต์ลถึงการ ปฏิวัติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลลดา เกษบุญชู มัด. (2549). *ทุนนิยมอังกฤษกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 19*. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน, 4(4), หน้า 94-109.
- กุลลดา เกษบุญชู มัด. (2556). *หลังจากหนังสือที่ฆ่าช่วยชีวิต: ตามหาทฤษฎีที่สอดคล้องกับงานเชิงประจักษ์ (1)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามอินเตอร์เทลลิเจนท์.
- กุลลดา เกษบุญชู มัด. (2557). *รัฐไทยในกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2556). *กระบวนการเข้าสู่ความเป็นสากลของระบบ ทุนนิยมและลัทธิเสรีนิยมใหม่*. กรุงเทพฯ: วารสาร สังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติภัทร พูนขำ. (2556). *ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่าง ประเทศแนววิพากษ์ กุลลดา เกษบุญชู มัด กับ ตำแหน่งแห่งที่ทางวิชาการในความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ*. กรุงเทพฯ: วารสารสังคมศาสตร์ (43)2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2552). *รัฐ*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบาย การศึกษา.
- ดวงเพ็ญ พันธหงส์ (ผู้แปล). (2516). *ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับกรุงสยาม*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ธงชัย วินิจจะกูล. (2544). *ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม: จากยุคอาณานิคมอำพรางสู่ราชานิยมใหม่หรือลัทธิ เสถียรพ้องของกฎหมายไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ศิลป วัฒนธรรม, 23 (1), 56-65.
- ธงชัย วินิจจะกูล. (2556). *กำเนิดสยามจากแผนที่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.
- ธนาสฤษฎ์ สตะเวทิน. (2555). *เอเชียอาคเนย์: พัฒนาการ ทางการเมืองและการต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นคร พันธุ์ณรงค์. (2540). *ปัญหาชายแดนไทย-พม่า*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ .
- นคร พันธุ์ณรงค์. (2516). *การเจรจาและข้อตกลงระหว่างรัฐบาล สยามกับรัฐบาลอังกฤษ เกี่ยวกับหัวเมืองชายแดน ลานนาไทยและพม่า สมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระยะเวลา พ.ศ. 2428-2438*. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยประสานมิตร.
- เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว. (2553). *รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. 2417-2476*. วิทยานิพนธ์-อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ จงวัฒนา. (2517). *กรณีพิพาทระหว่างเจ้านคร เชียงใหม่กับคนในบังคับอังกฤษเป็นเหตุให้รัฐบาล สยามจัดการปกครองในมณฑลพายัพ พ.ศ. 2441- 2445*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญศรี ดูก. (2527). *การต่างประเทศกับเอกราชและอำนาจ อธิปไตยของไทย*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2552). *การสร้างรัฐชาติและการสร้างชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมบัติ จันทรวงศ์ ผู้แปล. (2552). *เจ้าผู้ปกครอง*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา และอภิชา ชาติพงศ์พิสิฏฐ์. (ม.ป.ป.). *การ เสด็จประพาสลึงคโปร์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม เกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ พิภขาว. (2519). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยฝรั่งเศส ร.ศ. 112-126*. กรุงเทพฯ: กรมฝึกหัดครู, หน่วยศึกษานิเทศก์.
- สุวิทย์ ธีรศาวด์. (2554). *วารสารสังคมกลุ่มน้ำโขงปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2554* หน้า 143 – 153, สำนักพิมพ์มติชน, กรุงเทพมหานคร.
- ศักดิ์ภัท เชาวนลักษณ์สกุล. (2557). *การสร้างรัฐ-ชาติสยามกับการควมบรมนครรัฐในล้านนาสมัยรัชการที่ 5*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วสันต์ ภูวภัทรพร. (มปป.). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธี ประศาสน์เศรษฐ. (2527). “ระบบ เศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2394-2453” ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ), *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ. 2484* หน้า 188-198. กรุงเทพฯ: สำนัก พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อานนท์ อาภาภิรม. (2545). *รัฐศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนัก พิมพ์โอเดียน-โสตร์.
- อิบราฮิม ชุกี. (2549). *ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปะ ตานี แปลโดย หะสัน หมดหมาน และมะหะมะซากิ เจ๊ะหะ*, กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง.
- Cox, Robert W. (1986). *Social force, states. And word orders :Beyond international relations the-ory in Neorealism and its critics*. Robert Kechans, ed. New York: Columbia University Press.

- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality: An introduction*. New York: Vitage Books.
- Foucault, M., & Sheriden, A. (1972). *The archaeology of knowledge*. New York: Panthcon Book.
- Glassman, Jim. (2004). *Thailand at the margins: Internationalization of the state and the transformation of labor*. Oxford University Press.
- Peter Bohmer. (1998). *African 3 Americans as Internal Colony: The Theory of Internal Colonialism* 20. International Journal of Humanities.
- Hans J. Morgenthau. (1978). *Politics among Nation: The Struggle for Power and Peace*, 5th. New York: Alfred A.Knopt. p.173
- Michael Tatu. (1970). "The Great Power Triangle: Washington-Moscow-Peking". *Paris: The Atlantic Institute for International Affairs*. pp.45-46
- Ramsay, A. (1979). "Modernization and reactionary rebellions in Northern Siam". *Journals of Asian Studies*, 18(2), pp. 288-290.
- Ramsay, J. A. (1971). *The development of a bureaucratic polity: The case of northern Siam*. Dissertation Abstracts International, 70(02), 0384-A. (UMI No. 3349408)